

LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBĖS KONTROLĖS

VALSTYBINIO AUDITO ATASKAITA STATISTIKOS DEPARTAMENTO PRIE LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS INFORMACINĖS TECHNOLOGIJOS

2004 m. gruodžio 01 d. Nr. 2000-1

Vilnius

Įžanga

Temos pasirinkimas

Oficiali statistinė informacija įtakoja dalies svarbių sprendimų priėmimą valstybėje. Straipsniai žiniasklaidoje parodė visuomenės susidomėjimą apie statistinės informacijos rinkimo iš ūkio subjektų jos patikimumo problemas. Informacinės technologijos yra viena iš priemonių galinčių padidinti Statistikos departamento veiklos efektyvumą ir rezultatyvumą. Tai paskatino Valstybės kontrolę išnagrinėti IT panaudojimo statistinių duomenų surinkimui, apdorojimui galimybes ir saugumo problemas.

Audito pagrindas

Veiklos audito valdymo departamento direktoriaus K.Širvaičio pavedimai Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės (toliau vadinamo – Statistikos departamento) informacinių technologijų (toliau IT) vertinimui:

- Statistikos departamente 2004-07-12 Nr. 2000-1 vyresniesiems auditoriams I. Aleliūnui ir D. Žalaliui;
- Viešojoje įstaigoje „Statistikos centras“ (toliau VšĮ „Statistikos centras“) 2004-08-19 Nr. 2000-1-1 vyresniesiems auditoriams I. Aleliūnui ir D. Žalaliui;
- Statistikos departamente 2004-09-20 Nr. 2000-1-2 auditoriui J. Kravčenko.

Ataskaitoje vartojamos sąvokos ir sutrumpinimai

SIS – Statistikos informacinė sistema;

IT – informacinės technologijos;

El. – elektroninis;

IS – informacinė sistema;

DB – duomenų bazė;

DBVS – duomenų bazių valdymo sistema;

COBIT (Control Objectives for Information and Related Technologies) - informacijos ir su ja susijusių technologijų kontrolės tikslai;

Metaduomenys – duomenys apie duomenys, t.y. duomenys aprašantys pačią duomenų bazę, Statistikos departamento atveju, t.y. informacija apie statistinius duomenis, procesus ir priemones, susijusias su statistinės informacijos rengimu ir vartojimu;

ISO – Tarptautinė standartų organizacija;

Serverinė – tarnybinių stočių patalpa;

On-Line – tiesioginis dviejų kompiuterių bendravimas interneto tinkle;

Lokali duomenų bazė – duomenų bazė tam tikrame kompiuteryje;

Terminalas – įrenginys (pvz., kompiuteris, programinė įranga), galintis prisijungti prie duomenų bazės;

RAID – techninė arba programinė įranga, apjungianti kelis standžiuosius diskus į vieną kontroliuojamą diską;

MAC adresas – unikalus kompiuterio adresas, suteikiamas gamintojo;

IP adresas – unikalus skaitinis adresas, vienareikšmiškai identifikuojantis kompiuterį visuotiniame tinkle;

VŠĮ – viešoji įstaiga;

Informacinė architektūra – sistemos išraiška pagrindiniais IS blokais;

Oficialiosios statistikos administraciniai šaltiniai – valstybės ir savivaldybių įstaigose ir institucijose administravimo tikslais surinkti duomenys, kuriuos galima panaudoti ir statistikos tikslams.

1. Audito subjekto veiklos aplinka

Audito subjektas

Statistikos departamentas – Lietuvos Respublikos vykdomosios valdžios institucija, finansuojama iš valstybės biudžeto. Departamento kodas – 8860017, buveinė – Gedimino pr. 29.

VšĮ „Statistikos centras“ – Statistikos departamento 1999 metais įsteigta nepelno organizacija.

Veiklos apibūdinimas

Statistikos departamentas – tai oficialiosios statistikos įstaiga, įgyvendinanti bendrą valstybės politiką statistikos metodologijos ir organizavimo srityse. Statistikos departamentas rengia ir kartu su savarankiškais (atskiri juridiniai asmenys) teritorinėmis įstaigomis vykdo Oficialiosios statistikos darbų programą.

Statistikos departamentas įgyvendina priemones, kurios užtikrintų statistinės informacijos objektyvumą, patikimumą, palyginamumą ir viešumą, vykdo kitus uždavinius, numatytus Lietuvos Respublikos Statistikos įstatyme bei Statistikos departamento nuostatuose. IT yra neatsiejama Statistikos departamento veiklos dalis ir yra priemonė veiklos tikslams pasiekti.

2. Audito procesas

Audito tikslas

Statistikos departamento IT vertinimas.

Audito objektas

SIS ir jos panaudojimas oficialiosios statistikos tvarkymui, duomenų saugumas.

Nagrinėjamos problemos

1. Statistikos duomenų valdymas (surinkimas, parengimas, įvedimas, apdorojimas).
2. Statistikos departamento SIS saugumas (vientisumas, konfidencialumas, prieinamumas).

Audito apimtis

Audituojamas laikotarpis – 2000-2004 metai.

Auditas atliktas Statistikos departamente prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Viešojoje įstaigoje „Statistikos centras“. VŠĮ „Statistikos centras“ numatyta likviduoti, todėl atskira audito ataskaita šiame subjekte nebuvo ruošiama, o audito įrodymai apibendrinti šioje ataskaitoje.

Audito eiga

Audito pradžia – 2004-07-12, pabaiga – 2004-12-01.

Auditas atliktas žinant Statistikos departamento direktoriui Algirdui Šemetai, dalyvaujant direktoriaus pavaduotojui Jonui Markelevičiui, VŠĮ „Statistikos centro“ direktoriui Raimondui Rimšai, VŠĮ „Statistikos centro“ direktoriaus pavaduotojui Vygantui Norkui, Statistikos departamento saugos tarnybos viršininkui Michailui Solovjovui ir kitiems minimų įstaigų darbuotojams.

Auditas atliktas vadovaujantis Valstybinio audito reikalavimais, Valstybės kontrolieriaus 2003-12-31 įsakymu Nr.V-149 patvirtintomis Informacinių sistemų audito gairėmis. Daroma prielaida, kad visi auditoriams pateikti dokumentai yra išsamūs ir galutiniai bei dokumentų kopijos atitinka originalus.

Auditui reikalingi duomenys buvo renkami atliekant stebėjimą, tikrinimą, analizuojant Statistikos departamento dokumentus, teikiant klausimynus audituojamųjų subjektų ir skyrių personalui, bendraujant su darbuotojais.

Šioje valstybinio audito ataskaitoje rekomendacijos pateiktos Statistikos dokumentui jeigu nenurodyta kitaip.

Vertinimo kriterijai

Statistikos departamento IT vertinimui auditoriai pasirinko kriterijus ir darė išvadas bei rekomendacijas atsižvelgdami į Lietuvos teisės aktus¹, Lietuvos standartą LST ISO/IEC 17799:2000 ir į

¹ Vyriausybės 1997-09-04 nutarimas Nr. 952 „Dėl duomenų apsaugos valstybės ir vietos savivaldos informacinėse sistemose“ (Vyriausybės 2002-12-31 nutarimo Nr. 2105 redakcija), Vyriausybės 2004-04-19 nutarimas Nr. 451 „Dėl valstybės informacinių sistemų steigimo ir įteisinimo taisyklių patvirtinimo“ ir kt. teisės aktai reglamentuojantys IT.

Informacinių sistemų audito ir kontrolės fondo parengtas IT apsaugos ir kontrolės geros praktikos gaires (Informacijos ir su ja susijusių technologijų kontrolės tikslai – angl. COBIT).

Auditoriai vertinimui pasirinko LST ISO/IEC 17799:2000 standartą, nes šio standarto naudojimas rekomenduojamas Lietuvos teisės aktuose². Pažymėtina, kad Statistikos departamento Vidaus audito skyrius minėtą standartą rekomendavo įsigyti Statistikos departamentui ir VŠĮ „Statistikos centrai“. Atsižvelgęs į minėtą rekomendaciją Statistikos departamentas įsigijo minėtą standartą.

Kadangi Lietuvos Respublikoje, privalomi kriterijai IT vertinimui nėra nustatyti, auditoriai minėtus rekomendacinio pobūdžio vertinimo kriterijus pasirinko kaip geros praktikos pavyzdžius, nes siekė pateikti rekomendacijas dėl Statistikos departamento veiklos efektyvumo didinimo.

² Vidaus reikalų ministro 2003-07-16 įsakymas Nr. 1V-272 „Dėl tipinių duomenų saugos nuostatų patvirtinimo“

3. Audito darbo rezultatai

3.1. Duomenų valdymas

3.1.1. IT strateginis planavimas

Statistikos departamentas vadovaujasi 2004-2006 metų institucijos strateginiu veiklos planu, kuris sudaromas vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002-06-06 nutarimu Nr. 827 patvirtinta Strateginio planavimo metodika ir kuriame numatyti bendri duomenų valdymo procesų tobulinimo aspektai.

Departamento 2004-2006 metų strateginiame veiklos plane iškeltas tikslas „Sukurti automatizuotą statistinių duomenų surinkimo, apdorojimo ir platinimo sistemą, atitinkančią el. Vyriausybės viešųjų paslaugų teikimo kriterijus“. Šio tikslo pasiekimui numatyta Oficialiosios statistikos tvarkymo programa ir suformuluotas uždavinys – užtikrinti Departamento IT palaikymą ir infrastruktūros plėtrą. Minėto uždavinio sprendimui numatytos priemonės:

- aktualizuoti ir administruoti duomenų bazes, informacinę sistemą;
- diegti statistinių ataskaitų elektronines formas;
- užtikrinti kompiuterių technikos ir programinės įrangos funkcionavimą;
- leisti statistinius leidinius;
- gerinti darbo sąlygas (pastato remontas);
- pertvarkyti teritorinę infrastruktūrą;
- diegti statistinių duomenų saugyklas.

Statistikos departamento vadovybės nuomone statistinės atskaitomybės naštos mažinimas pagal aukščiau minėtą metodiką nėra priemonė Statistikos departamento strateginiams tikslams ir misijai įgyvendinti. Todėl aukščiau minėtose priemonėse nenumatytas konkretus tikslas bei šio tikslo vertinimo kriterijai, pagal kuriuos būtų vertinama statistinės atskaitomybės naštos respondentams mažinimo ir administracinių šaltinių panaudojimo pažanga.

Nors IT strateginio plano rengimas ir jo būtinumas Lietuvos teisės aktuose nereglamentuotas, audito metu nustatyta, jog Statistikos departamentas savo iniciatyva yra parengęs IT 2003-2007 metams plėtros strategiją, kuriai pritarta kolegijoje.,.

Auditoriai išnagrinėjo 2004-2006 metų Strateginio veiklos plano Oficialiosios statistikos tvarkymo 2004 metų programą. Šios programos parengimo argumentuose teigiama, kad IT plėtra bus siekiama užtikrinti lengvesnį ir greitesnį statistinių duomenų surinkimą, apdorojimą ir statistinės informacijos prieinamumą. Minėtos programos tikslo aprašyme minima, kad bus ir toliau ieškoma būdų plačiau naudoti statistikos reikmėms administracinius duomenis ir kad tai palengvins statistinę

atskaitomybę. Oficialiosios statistikos tvarkymo programoje nenurodyti konkretūs siektini rezultatai, susiję su administracinių duomenų panaudojimu kaip priemone mažinti statistinės atskaitomybės našą. Auditorių nuomone, tai padėtų užtikrinti statistinės atskaitomybės naštos mažinimo ir administracinių šaltinių panaudojimo problemų sprendimo vykdymą ir kontrolę.

Išvada

Statistikos departamento strateginiame veiklos plane nenumatytas tikslas – statistinės atskaitomybės naštos mažinimas – todėl egzistuoja rizika, kad Lietuvos Respublikos ūkio subjektams nebus sudarytos prielaidos statistinės atskaitomybės lengvinimui.

Rekomendacija

Esant reikalui patikslinti IT plėtros strategiją ir vadovautis ja institucijos veikloje.

3.1.2. Informacinės architektūros dokumentavimas

COBIT metodikoje nurodyta, kad duomenų srautai turėtų būti dokumentuojami. Vyriausybės nutarime³ numatyta, kad patvirtinęs IS nuostatus, IS valdytojas rengia IS specifikaciją. Specifikacijos projektas rengiamas vadovaujantis IS kūrimo metodiniais dokumentais⁴, kurie audito metu Informacinės visuomenės plėtros komiteto direktoriaus įsakymu buvo atnaujinti⁵. Joje turi būti dokumentuoti esamos ir kuriamos IS duomenų srautai. Audito metu buvo nustatyta, kad numatomų kompiuterizuoti DB struktūra, informacijos srautai ir jų apdorojimo procesai Statistikos departamento IS specifikacijoje neaprašyti, nes Statistikos departamentas negalėjo pilnai vadovautis IS kūrimo metodiniais dokumentais, kadangi Statistikos departamente IS jau buvo sukurta.

Auditorių nuomone, taip atsitiko dėl aukščiau minėto teisės akto trūkumo, nes reikalaujama kurti projektą jau sukurtoms ir neįteisintoms IS. Auditorių nuomone, esant tokiai situacijai, užtenka dokumentuoti esamą eksploatuojamą būseną (kaip ir pasielgė Statistikos departamentas) ir sukurti keitimų valdymo procedūras. Taip pat pastebėta, kad eksploatuojamos IS būsenos dokumentavimas ir IS keitimų valdymas nereglamentuotas Lietuvos Respublikos teisės aktais.

Išvados

Statistikos departamentas dokumentuodamas eksploatuojamos IS būseną nesivadovavo IS kūrimo metodiniais dokumentais, nes Lietuvos Respublikos teisės aktai, susiję su jau sukurtų IS įteisinimų turi trūkumų⁶.

³ Vyriausybės 2004-04-19 nutarimu Nr. 451 patvirtintų Valstybės informacinių sistemų steigimo ir įteisinimo taisyklių 10 punktas.

⁴ Ryšių ir informatikos ministro 1998-03-24 įsakymu Nr. 48 patvirtinti IS metodiniai dokumentai „Informacinės sistemos. Gyvavimo ciklo stadijos“.

⁵ Informacinės visuomenės plėtros komiteto 2004-10-15 direktoriaus įsakymas Nr. T-131 „Dėl valstybės informacinių sistemų kūrimo metodinių dokumentų patvirtinimo“.

⁶ Informacinės visuomenės plėtros komiteto 2004-10-15 direktoriaus įsakymas Nr. T-131 „Dėl valstybės informacinių sistemų kūrimo metodinių dokumentų patvirtinimo“.

Rekomendacija Informacinės visuomenės plėtros komitetui prie Lietuvos Respublikos

Vyriausybės

Apsvarstyti galimybes inicijuoti IS kūrimo metodinių dokumentų pataisas.

3.1.3. Duomenų surinkimas, įvedimas, apdorojimas

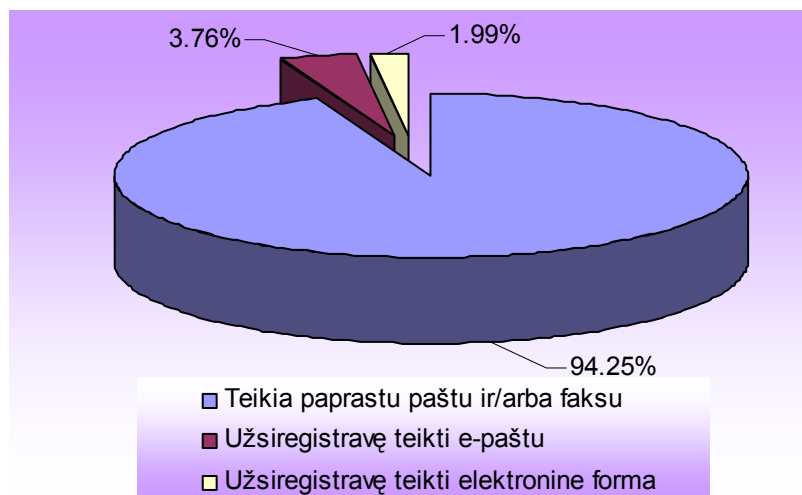
Statistinių ataskaitų pateikimo būdai

Statistikos departamentas duomenis gauna iš 52 tūkst. respondentų. Duomenys gaunami ir iš 64 oficialiosios statistikos administracinių šaltinių. Duomenys Statistikos departamente renkami pasinaudojant direktoriaus įsakymu tvirtinamomis statistinėmis ataskaitų formomis. Visas formas (šiuo metu – 212) respondentai gali parsisiųsti internetu iš Statistikos departamento tinklalapio.

Statistikos departamentas sudarė galimybes respondentams pasirinkti statistinių ataskaitų teikimo formą. Respondentai patys pasirenka statistinių duomenų teikimo būdą ir atsako už duomenų teisingumą. Statistines ataskaitas respondentai Statistikos departamentui gali pateikti šiais būdais (1 pav.):

- siųsti paprastu paštu ir / arba faksu;
- siųsti el. paštu;
- galima pildyti el. formas internete.

Duomenų teikimas *faksu* Statistikos departamente nereglamentuotas. Statistikos departamentas, vadovaudamasis Civilinio kodekso 1.73 straipsniu, mano, kad tokia reglamentavimas nebūtinai.

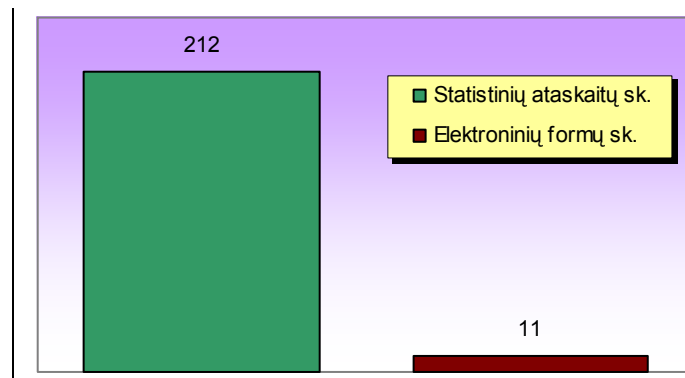
1 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal statistinių ataskaitų teikimo formą

Kiti statistinių ataskaitų teikimo būdai yra reglamentuoti. Reglamente dėl ataskaitų teikimo *el. paštu* numatyta, kad Respondentai, norintys teikti statistines ataskaitas *el. paštu* turi atsiųsti raštišką vadovo sutikimą paštu. Šiame rašte respondento organizacijos vadovas turi nurodyti el. pašto adresus, iš kurių bus siunčiamos statistinės ataskaitos, atsakingų asmenų pavardes, pareigas ir telefono numerius. Vadovų sutikimus duomenų siuntimui el. paštu 2004 m. rugsėjo mėnesį pateikė 1954 respondentai (3,76

% visų respondentų) (1 pav.). Auditorių nuomone, informaciją, siunčiant faksu ir el. paštu, lyginant su kitomis teikimo priemonėmis, yra didesnė rizika, kad ji gali būti perimta ir pakeista. Nors departamente taikomos procedūros suteikia galimybę pateikti neiškraipytą statistinę informaciją, duomenų teikimas el. paštu yra mažiausiai saugus statistinių ataskaitų teikimo būdas. Tačiau apie duomenų teikimo el. paštu ir faksu riziką Statistikos departamentas savo internetinėje svetainėje neinformuoja respondentų. Statistikos departamento teigimu tokia informacija buvo skelbiama iki 2004 metų.

Respondentai, norintys statistines ataskaitas teikti *el. forma* (pildyti tiesiai internete), apie tai privalo informuoti Statistikos departamentą. Pastarasis šiems respondentams suteikia registracijos kodą ir slaptąjį identifikavimo kodą. Slaptus registracijos kodus Statistikos departamentas respondentui praneša telefonu arba paštu. Respondentas pirmojo prisijungimo metu privalo pasikeisti identifikavimo kodą.

Audito metu tik 11 statistinių ataskaitų iš 212, t. y. 5,2 % galima buvo pildyti el. būdu (2 pav.).

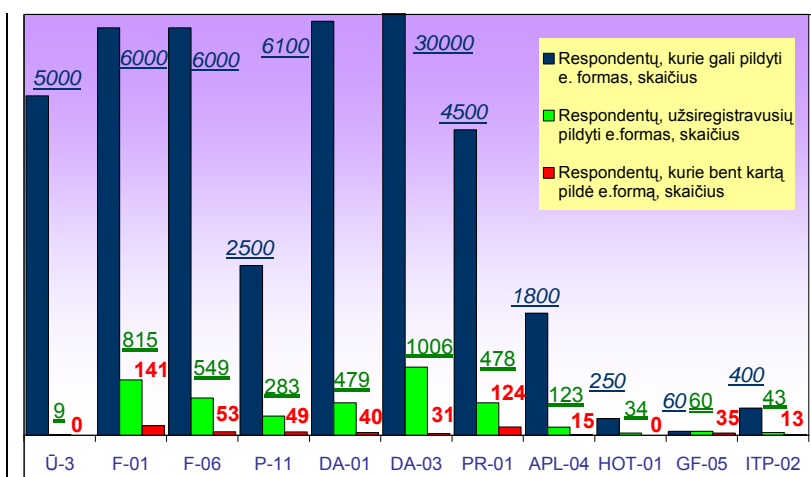

2 pav. Statistinių ataskaitų ir el. formų skaičius

2004 m. 1035 respondentai (1,99 % visų respondentų) buvo užsiregistravę siūsti duomenis pildant el. formas, tačiau jas bent kartą pildė tik 450 respondentų. Respondentų, kuriems sudarytos galimybės teikti duomenis pildant el. formas, skaičius svyruoja nuo 60 iki 30 000 respondentų.

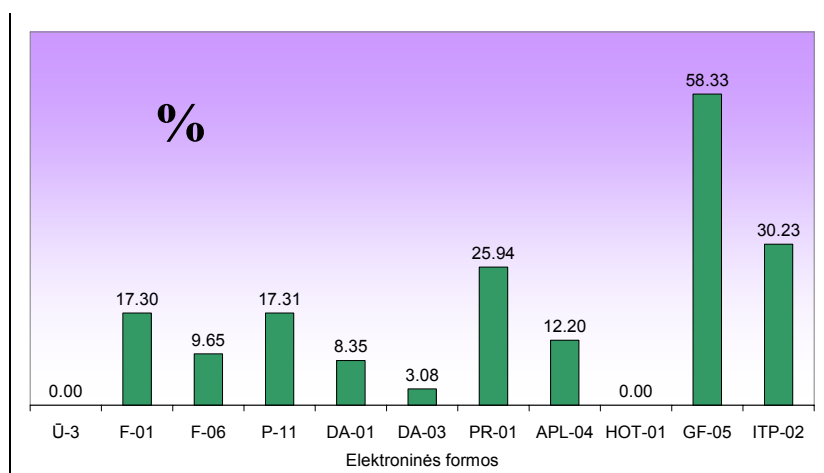
Įvairių grupių respondentai, užsiregistravę teikti duomenis el. forma, sudaro iki 13,6 % atitinkamų grupių respondentų.

Mažiausia konkrečią formą pildančių respondentų grupė – 60 respondentų. Visi respondentai, privalantys pildyti minimą formą GF-05 (Metinė nuosavybės teisių į gyvenamuosius namus atkūrimo ataskaita), užsiregistravę pildymui internete (58 % jų šią formą bent kartą pildė el. būdu). (3 pav.).

3 pav. Respondentų, galinčių teikti duomenis elektroniniu būdu, užsiregistravusių tai daryti ir bent kartą teikusių elektronines statistines ataskaitas, pasiskirstymas

Didžiausią grupę sudaro respondentai, pildantys formą DA-03 (metinė darbo apmokėjimo ataskaita). Šią statistinę ataskaitą turėtų pildyti 30 000 respondentų, tačiau užsiregistravo pildyti el. būdu 3,4 % (1006 respondentai), o pasinaudojo tokiu pildymo ir teikimo būdu 0,1 % (31 respondentas). T.y. 3,08 % užsiregistravusių bandė bent kartą pildyti šią formą el. būdu. Respondentai el. būdu nė karto nepildė Ū-3 ir HOT-01 formų (3,4 pav.).

4 pav. Bent kartą pildžiusių el. formas respondentų procentinis pasiskirstymas užsiregistravusių respondentų atžvilgiu

Auditorių nuomone, informacijos perdavimas el. formomis yra saugesnis negu faksu arba el. paštu. Tačiau el. formos yra nepopuliarios, nes tik 1,99 % respondentų užsiregistravo jomis teikti duomenis ir dar mažiau, t. y. 0,87 % nuo visų respondentų, pasinaudojo šia galimybe. Auditorių nuomone respondentai pasirenka mažiau saugias, tačiau jiems labiau įprastas statistinių ataskaitų siuntimo formas. Statistikos departamentas audito metu nepateikė analizės dėl kokių priežasčių šis ataskaitų pateikimo metodas nėra populiarus ir kokių priemonių, departamentas ėmėsi, kad respondantai plačiau naudotų el. formas informacijai pateikti. Statistikos departamentas užsakymu šiuo metu atliekamas auditas, nes

siekama išsiaiškinti technologines priežastis trukdančias patogiai teikti statistines ataskaitas elektroniniu būdu.

Išvada

Respondentai neaktyviai naudoja el. formas duomenų perdavimui, todėl neviseiškai išnaudojamas saugus ir pažangus duomenų teikimo būdas.

Rekomendacija

Statistikos departamentui išanalizuoti priežastis, kodėl el. formos nėra populiarios, teikiant statistinę informaciją ir numatyti būdus šios formos populiarinimui.

Duomenų patekimas į Statistikos departamento DB

- 1) paprastu paštu, faksu ar el. paštu respondentų atsiustus duomenis į DB rankiniu būdu suveda ir toliau redaguoja Statistikos departamento, Teritorinių statistikos įstaigų arba VŠĮ „Statistikos centro“ darbuotojai:
 - a) duomenis įveda VŠĮ „Statistikos centro“ arba Teritorinės statistikos įstaigos operatoriai. Duomenis prieš apdorojimą tikrina Statistikos departamento ar kiti Teritorinių statistikos įstaigų darbuotojai ir, esant klaidoms, susisiekiama su respondentu;
 - b) duomenis įveda ir juos tikrina tas pats VŠĮ „Statistikos centro“, Teritorinių statistikos įstaigų arba Statistikos departamento darbuotojas;
- 2) iš respondentų gauti duomenys, užpildžius el. formas patenka tiesiogiai į DB.

Procedūros, atliekamos tvarkant duomenis

Auditorių nuomone, žemiau pateiktų procesų formalizavimas sustiprintų tyrimų vykdymo kontrolę:

1. Atliekant tyrimus, Statistikos departamente sudaromi darbuotojų, kurie apdoros konkrečių tyrimų duomenis, sąrašai. Audito metu nustatyta, kad nėra procedūros, reglamentuojančios tokių sąrašų pildymo kontrolę.
2. Statistinių tyrimų Pirminių duomenų įvedimo ir apdorojimo kompiuteriais techninėse užduotyse programoms sukurti numatyti duomenų apdorojimo algoritmai. Audito metu nustatyta, kad Statistikos departamente nepakankamai formalizuotas tyrimų duomenų apdorojimas, tyrimus atliekantys skyriai nepakankamai dokumentuoja duomenų apdorojimo etapų; nepakankamai apibrėžtas atsakomybės paskirstymas už duomenų apdorojimą ir šio proceso priežiūrą.
3. Neformalizuotas priėjimo prie DB teisių paskirstymas ir šio proceso kontrolė.

Išvada

1. Statistikos departamente nepakankama duomenų tvarkymo formalizavimo sistema didina riziką, kad bus neužtikrinta pakankama tyrimų parengiamojo etapo administravimo kontrolė.

3.1.4. Vidiniai duomenų srautai ir administracinių duomenų panaudojimas statistikai

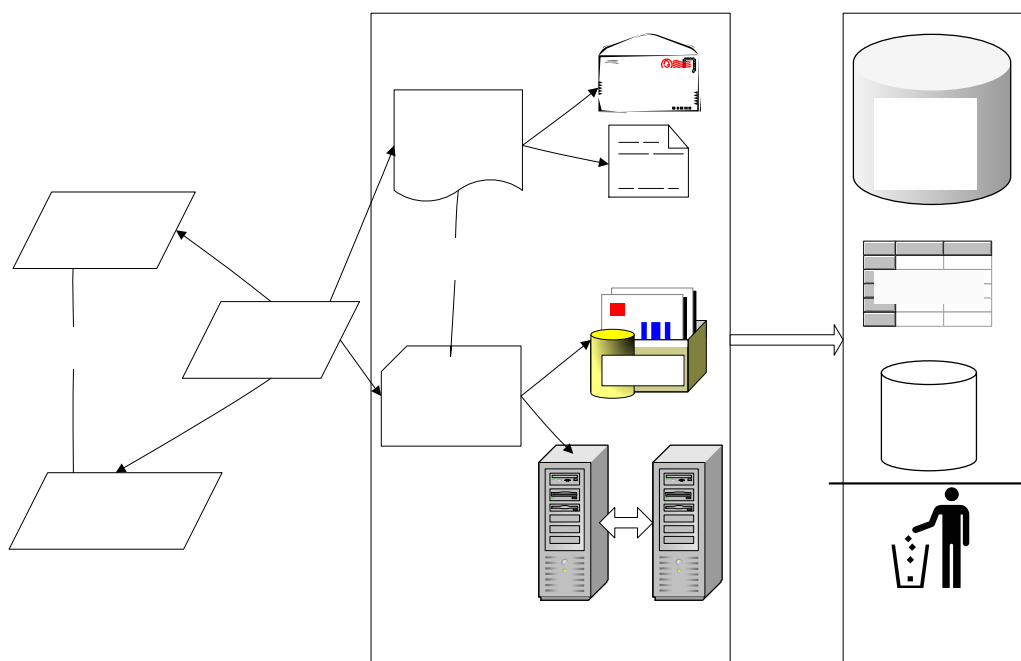
Iš administracinių šaltinių Statistikos departamentas gauna pirminius ir suvestinius duomenis. Duomenys gali būti gauti popieriuje arba elektroniniu būdu. Tik vienas skyrius gauna duomenis tiesioginio prisijungimo (angl. *on-line*) būdu.

Gaunami duomenys saugojami:

- centrinėje DB;
- lokaliaje DB;
- Excel bylose atskiruose kompiuteriuose;

Dalis duomenų yra vienkartiniai ir nesaugomi.

Teikiamų administracinių duomenų tipų ir jų saugojimo būdų schema pavaizduota 5 pav.

5 pav. Iš administracinių šaltinių teikiamų duomenų tipai ir saugojimo būdai

Statistikos departamente daugumos statistinių tyrimų duomenų kaupimo, saugojimo ir archyvavimo funkcijas vykdo pagrindinė DBVS. Kai kurių tyrimų duomenys kaupiami ir apdorojami ne centrinėje DB, o lokaliuose DB, kurių nevaldo pagrindinė DBVS. Kompiuterizuoti statistinių duomenų surinkimo, apdorojimo ir informacijos platinimo procesai vykdomi nuosekliai vieno atskiro statistinio tyrimo ribose (tyrimai atliekami nepriklausomai vienas nuo kito) ir orientuoti į konkrečią statistikos sritį. Pokalbių, dokumentų analizės ir stebėjimų metu auditoriai susidarė nuomonę, kad sistemos architektūra orientuota į objektus ir kiekvienam statistiniam tyrimui rengiamas atskiras taikomųjų programų rinkinys.

Auditorių nuomone dėl neunifikuotų metaduomenų nesusijusiuose statistikos tyrimuose sunku nustatyti ir išvengti duomenų pasikartojimo DB, sudėtingas nesusijusių tyrimų duomenų apjungimas ir palyginimas, nepakankamai panaudojami administraciniai duomenys rengiant statistinę informaciją.

Statistinėse formose naudojama standartinė adresų dalis, kur respondentas nurodo adresą, veiklos kodą ir kitą panašią informaciją. Šie duomenys saugomi Lietuvos Respublikos gyventojų ir juridinių asmenų registruose. Statistikos departamentas šiuos duomenis gauna pagal sutartis su registro tvarkytojais. Audito metu nustatyta, kad įvykus respondento adreso pasikeitimams respondentai užpildo adresų formos dalį (duomenims nepasikeitus ši formos dalis nepildoma). Statistikos departamentas minėtos patikslintos informacijos šių registrų tvarkytojams neperduoda, nes valstybės registrai atnaujinami tik esant juridiniam pagrindui. Dėl šios priežasties Statistikos departamente saugomi aktualūs asmens ir juridinių asmenų duomenys (t. y. faktiniai adresai) skiriasi nuo valstybės registruose saugomų duomenų (t. y. deklaruoti adresai). Statistikos departamento turima aktuali informaciją nesaugoma valstybės registruose, kitos institucijos nesinaudoja šia informacija, nes tai draudžia Statistikos įstatymas⁷.

Statistikos departamentas ir Žemės ir kito nekilnojamo turto kadastro ir registro valstybės įmonė 2002-12-16 pasirašė sutartį Nr. JAR-012/02/SD-139-2002, kurioje Žemės ir kito nekilnojamo turto kadastro ir registro valstybės įmonė įsipareigojo nemokamai teikti Statistikos departamentui juridinių asmenų, juridinių asmenų filialų ir atstovybių, užsienio juridinių asmenų, kitų organizacijų filialų ir atstovybių registravimo duomenis bei naudojamus klasifikatorius ir kitus papildomai kaupiamus duomenis. Vyriausybės nutarimu⁸ buvo įsteigtas Juridinių asmenų registras į kurį perkelti duomenys apie juridinį asmenį. Minėto registro tvarkytojas – VĮ Registrų centras – užtikrina Registro tvarkymo funkcijų, registruojant juridinius asmenis, įgyvendinimą. Statistikos departamentui Juridinių asmenų registre kaupiamų duomenų nepakanka (audito metu nustatyta, kad nėra duomenų apie juridinių asmenų veiklos pobūdį, steigėją, nuosavybės formą), todėl Statistikos departamentas juos renka kitais būdais, t. y. ne iš minėto registro.

Audito metu išanalizavus Statistikos departamento Užimtumo statistikos skyriaus darbuotojų pateiktą informaciją ir atlikus stebėjimą nustatyta, kad 20-30 % respondentų Gyventojų užimtumo tyrimo metu apie faktiškai gautą darbo užmokestį per tiriamą laikotarpį duomenų nepateikia, apie 15% atsisako dalyvauti apklausoje arba nesurandami. Duomenys apie darbo užmokestį renkami asmeniškai apklausiant respondentus. Asmeninės apklausos metu vadovaujamosi pasitikėjimo principu, apklausa – anoniminė. Auditorių nuomone, tai vienas iš nedaugelio būdų leidžiančių surinkti informaciją apie nelegalų uždarbį. Be to, naudojami įvairūs metodai statistinės informacijos patikimumui įvertinti. Statistikos departamento darbuotojų teigimu Lietuva šiuo aspektu nesiskiria nuo kitų Europos Sąjungos šalių, tačiau EUROSTAT yra rekomendavęs pasinaudoti ir duomenimis iš Valstybinio socialinio draudimo valdybos (toliau

⁷ Statistikos įstatymo 15 straipsnio 1 ir 2 dalys.

SODRA) informacinės sistemos. Auditorių nuomone abiejų šių būdų tikslinis lygiagretus naudojimas leistų padidinti teikiamos informacijos patikimumą ir leistų sumažinti šių tyrimų atlikimo-sąnaudas.

Audito metu išanalizavus Statistikos departamento Darbo statistikos skyriaus pateiktą informaciją ir atlikus dokumentų analizę nustatyta, kad SODROS rodikliai (pvz. vidutinis darbuotojų skaičius) neatitinka statistikos poreikių, nors jie ir panašūs. Statistikos departamentas kartu su SODROS atstovais 2003-11-14 svarstė rodiklių, renkamų Statistikos departamente ir SODROJE, sąvokų suderinimo problemas. SODROS Statistikos, analizės ir prognozės skyriaus vedėja minėto posėdžio metu informavo, kad „SODRA negali kaupti šalutinės, nesusijusios su socialiniu draudimu informacijos. SODRA galėtų vykdyti Vyriausybės įsipareigojimus dėl papildomų rodiklių rinkimo, jeigu būtų priimtas Vyriausybės nutarimas“. Tai pat SODROS atstovė pastebėjo, kad SODROS įmokų administravimas perduodamas Valstybinei mokesčių inspekcijai.

Statistikos departamento darbuotojų teigimu Valstybinės mokesčių inspekcijos duomenimis šiuo metu neįmanoma pasinaudoti, nes nesutampa duomenų pateikimo laikotarpiai.

Audito metu išanalizavus Statistikos departamento Žemės ūkio ir aplinkosaugos statistikos skyriaus darbuotojų pateiktą informaciją nustatyta, kad statistikai reikalingų administracinių duomenų naudingi šaltiniai yra Nacionalinėje žemės tarnyboje prie Žemės ūkio ministerijos, Nacionalinėje mokėjimų agentūroje, valstybinėje įmonėje „Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras“, Lietuvos agrarinės ekonomikos institute. Tačiau Statistikos departamentas tiesioginiu būdu (angl. *on-line*) šių duomenų gauti neturi galimybės.

Departamento direktoriaus 2002-11-11 įsakymu Nr. 195 „Dėl administracinių duomenų panaudojimo statistikos tikslams“ buvo sudaryta darbo grupė. Departamento direktorius patvirtino⁹ Departamento administracinių duomenų panaudojimo priemonių planą.

Departamento direktoriaus 2003-02-18 įsakymu Nr. 36 „Dėl statistinių tyrimų respondentams mažinimo“ sudaryta darbo grupė. Nagrinėdama statistinių ir administracinių šaltinių rodiklių suderinamumą minėta darbo grupė nustatė, kad rodiklių sistemos nėra suderintos. Kai kurių vienodai besivadinančių rodiklių turinys gali būti visai skirtingas. Auditorių nuomone, vieningų rodiklių nebuvimas yra kliūtis, trukdanti kurti vieningą SIS ir integruoti tarpusavyje Statistikos departamento ir kitų valstybinių institucijų IS. Auditoriai sutinka su VŠĮ „Statistikos centro“ ir Statistikos departamento vadovybės nuomone, kad šalies mastu neįmanoma visiškai suvienodinti visų rodiklių ir mano, kad tai yra siektinas rezultatas.

Audito metu minėtos darbo grupės sujungtos į vieną, parengtas bendros darbo grupės darbo plano projektas.

⁸ Vyriausybės 2003-11-12 nutarimas Nr. 1407 „Dėl juridinių asmenų registro įsteigimo ir juridinių asmenų registro nuostatų patvirtinimo“

⁹ Departamento direktoriaus 2002-12-21 įsakymas Nr. 267 „Dėl administracinių duomenų panaudojimo priemonių plano patvirtinimo“

Statistikos departamentas identifikavo problemas, susijusias su administracinių duomenų panaudojimu ir statistinės atskaitomybės lengvinimu bei numato gauti duomenis iš tarpinstitucinės DB. Auditorių nuomone, administracinių šaltinių panaudojimo statistikai ir statistinės atskaitomybės palengvinimo problemos turėtų būti sprendžiamos visos šalies mastu. Tačiau Vyriausybės nutarimu¹⁰ patvirtintame Lietuvos informacinės visuomenės plėtros strateginiame plane ir kituose teisės aktuose nenumatytos priemonės, susijusios su administracinių šaltinių panaudojimu statistikai ir statistinės atskaitomybės palengvinimu. Audito metu negauta įrodymų, kad Statistikos departamentas minėtos problemos sprendimui būtų iniciavęs šio plano pataisas.

Išvada

Administracinių šaltinių panaudojimo problemos daugeliu atveju peržengia Statistikos departamento galimybes ir yra sprendžiamos visos šalies mastu.

Rekomendacija

1. Statistikos departamentui tobulinti SIS informacinę architektūrą.
2. Statistikos departamentui toliau analizuoti administracinių šaltinių panaudojimo galimybes ir inicijuoti siūlymus, kad Lietuvos informacinės visuomenės plėtros strateginiame plane būtų numatytas administracinių šaltinių panaudojimas statistikai ir statistinės atskaitomybės lengvinimas.

¹⁰ Vyriausybės 2001-08-10 nutarimas Nr. 984 „Dėl Lietuvos informacinės visuomenės plėtros strateginio plano patvirtinimo“

3.2. SIS saugumo vertinimas

SIS saugumo vertinimas atliktas pagal LST ISO/IEC 1799:2002 reikalavimus, kurie yra rekomendacinio pobūdžio. Pagal minėtą standartą IS saugumas apima konfidencialumo, vientisumo ir prieinamumo sąvokas. Auditorių nuomone jų taikymas, padidintų SIS saugumą ir leistų pasiekti LST ISO/IEC 1799:2002 rekomenduojamą SIS saugumo lygį.

3.2.1. Informacijos saugumo politika (LST ISO/IEC 1799:2002 3§)

Statistikos departamente neatlikta IS saugumo rizikos analizė. Statistikos departamentas inicijavo, tačiau iki audito pradžios neparengė duomenų saugos nuostatų. (Standarto reikalavimai 3.1.1.). Pažymėtina, kad pagal Vyriausybės nutarimą¹¹ (tai yra iki 2005-04-21) Vyriausybės įstaigos tai turi padaryti per metus po šio nutarimo įsigaliojimo.

Išvada

Statistikos departamente nedokumentuota IS politika, todėl susidaro prielaidos neefektyviam informacijos saugumo procesų valdymui.

Rekomendacija

Statistikos departamentui dokumentuoti informacijos saugumo politiką Vyriausybės nutarimu¹² numatytu terminu iki 2005-04-21.

3.2.2. Organizacinės saugumo priemonės (LST ISO/IEC 1799:2002 4§)

Vyriausybės nutarimu¹³ patvirtintuose Statistikos departamento nuostatuose nurodyta, kad direktorius įgyvendina Lietuvos Respublikos statistikos įstatymo nuostatas dėl konfidencialių statistikos duomenų saugojimo ir atsakomybės už tokių duomenų atskleidimą. Statistikos departamento dokumentuose nenumatyta departamento vadovybės atsakomybė už visapusišką IS saugumą (konfidencialumą, vientisumą ir prieinamumą). Audito metu dalis minėtų funkcijų pavesta Statistikos departamento Informacinių technologijų palaikymo ir plėtros priežiūros komitetui. (Standarto reikalavimai 4.1.1.). Be to visą audituojamą laikotarpį veikė saugos tarnyba, kuriai pavesta užtikrinti visapusišką duomenų apsaugą. Audito metu buvo nustatyta, kad Statistikos departamente nesukurtas atskiras komitetas ar darbo grupė, kuri remtų saugumo procesus.

SIS nuostatuose nurodytas tik bendras visos SIS valdytojas. Statistikos departamente neišskirti konkretūs atskirų SIS dalių valdytojai, kurie turėtų atsakyti už kasdieninę informacinio turto priežiūrą,

¹¹ Vyriausybės 2004-04-19 nutarimas Nr. 451 „Dėl valstybės informacinių sistemų steigimo ir įteisinimo taisyklių patvirtinimo“

¹² Ten pat

¹³ Vyriausybės 2001-03-12 nutarimas Nr. 285 „Dėl Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės nuostatų, Statistikos tarnybos sudėties ir Statistikos tarnybos nuostatų patvirtinimo“ (Vyriausybės 2004-04-07 nutarimo Nr. 385 redakcija)

todėl nepaskirstyta atsakomybė už informacinį saugumą darbuotojams ir trečiosioms šalims. (Standarto reikalavimai 4.1.3.).

Statistikos departamento techninės ir sisteminės įrangos rėmimo darbus atlieka samdomos kompanijos. Šie darbai neregistruojami. SIS nuo 1999 m. aptarnauja VŠĮ „Statistikos centras“. Statistikos departamentas su VŠĮ „Statistikos centru“ sudaro sutartis dėl darbų, susijusių su IT. Dabar galiojančioje Statistikos departamento ir VŠĮ „Statistikos centras“ 2004-02-18 sutartyje Nr. STAT-6(2004) numatyta, kad VŠĮ „Statistikos centras“ įsipareigoja užtikrinti konfidencialių statistinių duomenų apsaugą, jeigu teikiant paslaugas tokie duomenys bus naudojami. Minėtoje sutartyje nenumatyti šalių įsipareigojimai ir netesybos dėl visapusiško IS saugumo užtikrinimo. Dėl kompiuterinės technikos tiekimo Statistikos departamentas sudarė 2001-11-09 sutartį Nr.SD/212/2001 su UAB „Baltijos kompiuterių centras“, o dėl SUN MICROSYSTEMS įrangos aptarnavimo paslaugų sudarė sutartį Nr. CAS-A-030701 su UAB „Compservis atvirosios sistemos“. Sutartyje su UAB „Baltijos kompiuterių centras“ nenumatyti kompiuterinės technikos tiekėjo įsipareigojimai SIS saugumui – nėra pasižadėjimo laikytis Statistikos departamento saugumo politikos ir nenustatytas didžiausias gedimų skaičius. Sutartyje su UAB „Baltijos kompiuterių centras“ numatyti tiekėjo įsipareigojimai laikytis Statistikos departamento priimtų konfidencialumo taisyklių laikymosi, tačiau nesuformuluotos šio įsipareigojimo netesybos. Statistikos departamento vadovybė mano, kad sutarties su VŠĮ 6.1. punkte esanti nuoroda į tai, kad už sutarties nevykdymą ar netinkamą vykdymą šalys atsako Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka, taip pat 5.1. ir 5.2. punktai, kuriuose numatyta, kad VŠĮ „Statistikos centras“ įsipareigoja užtikrinti konfidencialių statistinių duomenų apsaugą, jeigu teikiant paslaugas tokie duomenys bus naudojami, taip pat įsipareigoja paskirti atsakingus darbuotojus, kurie bus įgalioti dirbti su konfidencialiais statistiniais duomenimis ir pranešti raštu Statistikos departamento saugos tarnybai šių darbuotojų vardus, pavardes, pareigas ir darbo telefonus, numato pakankamą atsakomybę. Auditoriai, žinodami, kad jų siūlomos sutarčių sąlygos Lietuvos Respublikos teisės aktais nėra privalomos, mano, kad minėtų reikalavimų teikimas sutartyse, leistų sustiprinti šalių atsakomybę ir vykdyti Standarto 4.3.1.rekomendacijas.

Išvada

1. Statistikos departamentas skiria daug dėmesio organizacinės saugumo priemonių stiprinimui, tačiau iki šiol neužtikrintas pakankamas atsakomybės už IS saugumą paskirstymas.

2. Sutartys su paslaugų teikėjais sudarytos prisilaikant Lietuvos Respublikos teisės aktų, tačiau juose papildomai numačius įsipareigojimus ir netesybas dėl visapusiško IS saugumo užtikrinimo, kompiuterinės technikos tiekėjo įsipareigojimų SIS saugumui, sumažintų riziką tam tikrais atvejais prarasti informaciją.

Rekomendacija

1. Statistikos departamentui sudarant sutartis griežčiau ir tiksliau apibrėžti Statistikos departamento saugumo politikos reikalavimus.

2. Statistikos departamente sukurti informacijos saugumo grupę ir paskirstyti atsakomybę už informacinių sistemų saugumą.

3.2.3. IT turto klasifikavimas ir kontrolė (LST ISO/IEC 1799:2002 5§)

Audito metu nustatyta, kad VŠĮ „Statistikos centras“ Statistikos departamento užsakymu kūrė taikomąją programinę įrangą, skirtą statistiniams tyrimams. Statistikos departamente nėra tokios programinės įrangos registru. Minėta programinė įranga nesuregistruota. Kadangi VŠĮ „Statistikos centras“ programavimo darbų priėmimo-perdavimo aktuose nepateikiama minėtos programinės įrangos kaina, auditoriams nepavyko apskaičiuoti neapskaitytos programinės įrangos vertės. Statistikos departamentas aiškina, kad kaip programinis produktas yra pajamuota Oracle duomenų bazių valdymo sistema. Jų manymu VŠĮ „Statistikos centras“ teikia programavimo paslaugas ir programinės įrangos nekuria. Auditorių nuomone statistikos departamentas turėtų diferencijuoti VŠĮ „Statistikos centras“ teikiamas programavimo paslaugas ir atskirti jas nuo autorinių programų rengimo.

Audito metu nustatyta, kad Statistikos departamente neregistruojama sisteminė dokumentacija. Pastaroji saugoma nepasirašyta. Audito metu buvo pastebėta, kad Statistikos departamente nenustatyta standartinė darbo vietos konfigūracija, nėra darbo vietų aprašymų. Audito metu Statistikos departamentas įteisino IS projekto specifikaciją, kurioje pateikė minėtus aprašymus (Standarto reikalavimai 5.1.1.).

Auditorių nuomone, nesuregistravus visų IS dalių (taikomųjų programų), negalima efektyviai kontroliuoti IT turta.

Informacija Statistikos departamente nesuklasifikuota ir nesužymėta pagal vertę, svarbumą ir jautrumą (Standarto reikalavimai 5.2.).

Išvada

Statistikos departamentas užregistravo ir užpajamavo visą licencijuotą programinę įrangą, tačiau suregistruavo ne visas IS dalis, sukurtas VŠĮ „Statistikos centras“ todėl neturi galimybės pakankamai kontroliuoti savo IT turta.

Rekomendacija

1. Išanalizuoti ir išsiaiškinti VŠĮ „Statistikos centras“ sukurtų programinių produktų vertę. Inventorizuoti, įvertinti ir suregistruoti nustatytą naudojamą taikomąją programinę įrangą.

2. Statistikos departamente suregistruoti ir suklasifikuoti IS ir jos dalis.

3.2.4. IT saugumas personalo atžvilgiu (LST ISO/IEC 1799:2002 6§)

Priimant naujus darbuotojus į Statistikos departamentą, tikrinami būsimų darbuotojų gyventojų aprašymai bei dokumentai, patvirtinantys akademinį ir profesinį išsilavinimą. Auditorių nuomone papildomai atliekama darbuotojų patikimumo analizė, priimant naujus darbuotojus arba perkeliant jau

dirbančius į kitas pareigas ir paskiriant juos darbui su jautria informacija, būtų sudaromos palankesnės sąlygos duomenų saugumui užtikrinti.

Statistikos departamentas trečiųjų juridinių asmenų paslaugas perka vadovaudamasis Viešųjų pirkimų įstatymu¹⁴. Auditorių nuomone papildomai atliekama firmų ir įmonių, kurios teikia Statistikos departamentui paslaugas, patikimumo analizė, leistų sustiprinti Statistikos departamento duomenų saugumą.

Statistikos departamento lėšomis apmokytas saugumo tarnybos darbuotojas paliko tarnybą tuoj po apmokymų, nes neegzistuoja pakankami juridiniai svantai, užtikrinantys apmokyto personalo išlaikymą tarnyboje (Standarto reikalavimai 6.1.2.).

Išvada

Dėl nepakankamų juridinių svertų egzistuoja rizika nerezultatyviai panaudoti mokymams skirtas lėšas ir prarasti kvalifikuotą personalą.

Rekomendacija

1. Statistikos departamente priimant naujus darbuotojus, dirbančius su IT, arba perkeltiant juos į kitas pareigas ir paskiriant juos darbui su jautria informacija, atlikti darbuotojų patikimumo analizę. Atlikti firmų ir įmonių darbuotojų, kurios teikia Statistikos departamentui IT paslaugas, patikimumo analizę.

2. Statistikos departamente tobulinti tvarką, įpareigojančią personalą pranešti saugos tarnybai apie programinės įrangos saugos sutrikimus.

3.2.5. IT fizinė apsauga (LST ISO/IEC 1799:2002 7§)

Statistikos departamento patalpose įsikūrę 4 juridiniai asmenys – dvi viešosios įstaigos, viena akcinė bendrovė ir viena privati firma. Pagrindinis įėjimas yra saugomas, tačiau į patalpas galima patekti per Statistikos departamento biblioteką ir knygyną bei iš minėtų bendrovių patalpų. Audito metu nustatyta, kad pastarieji išėjimai kai kuriais atvejais gali būti nesaugūs, tačiau nesankcionuotų atvejų neužfiksuota (Standarto reikalavimai 7.1.1.).

Statistikos departamente nereglamentuotas nešiojamų kompiuterių naudojimas ir priežiūra. (Standarto reikalavimai 7.2.5.). Auditorių nuomone nešiojamų kompiuterių naudojimas už Statistikos departamento ribų ir nesant to naudojimo reglamento, padidina riziką, susijusią su vagystėmis, duomenų sugadinimu ir kt.

Išvada

1. Statistikos departamentas skiria didelius resursus fizinei IT apsaugai, tačiau fizinės saugos perimetre yra pažeidžiamų vietų, kas padidina nesankcionuoto priėjimo prie IT tikimybę.

¹⁴ Valstybės Žinios, 1996, Nr.84-2000; Nr.118-5296

2. Dėl nereglamentuoto nešiojamų kompiuterių naudojimo padidėja duomenų ir kito IT turto pažeidžiamumo rizika.

Rekomendacija

1. Statistikos departamente numatyti priemonės sustiprinančias fizinės saugos perimetro pažeidžiamų vietų kontrolę.

2. Statistikos departamente reglamentuoti nešiojamų kompiuterių naudojimą.

3.2.6. Komunikacijos ir darbo procedūrų valdymas (LST ISO/IEC 1799:2002 8§)

VšĮ „Statistikos centras“ nepakankamai reglamentavo IS administratorių darbą ir nepakankamai naudojo tinklo paslaugų ribojimą (Standarto reikalavimai 8.1.1).

Statistikos departamente neformalizuotas IT pokyčių valdymas (Standarto reikalavimai 8.1.2).

IS plėtros, testavimo ir darbo aplinkos neatskirtos fiziškai, tačiau, VšĮ „Statistikos centro“ direktoriaus pavaduotojo teigimu, atliktas loginis šių aplinkų atskyrimas (Standarto reikalavimai 8.3.1).

Virusinių programų prevencija numatyta apsaugos tvarkoje „Statistikos departamento duomenų apsaugos ir slaptumo užtikrinimas kompiuteriniame tinkle“. Statistikos departamente apsauginė programinė įranga automatiškai atnaujinama tik naujuose kompiuteriuose (senuose taip padaryti neįmanoma techniškai), todėl sunku užtikrinti šių priemonių savalaikį įdiegimą (Standarto reikalavimai 8.4.1).

Statistikos departamento generalinio direktoriaus įsakymu “ patvirtintoje „Duomenų kopijų eksploatavimo ir saugojimo tvarkoje numatyta, kad „Visos duomenų ir informacijos kopijos turi būti saugomos atsarginių kopijų saugojimo patalpoje (308a kabinete), atskirame rakinamame ir plombuojamame seife“. Audito metu nustatytas vienas minėto įsakymo nesilaikymo atvejas, t. y. nesužymėtos magnetinės juostos laikomos serverinėje nerakintame seife. Šių juostų turinys nenurodytas (Standarto reikalavimai 8.4.2).

Statistikos departamente neformalizuotas sisteminių įrašų apie IS administratorių darbą kaupimas ir peržiūra. Saugos tarnybos darbuotojų teigimu žurnaliniai įrašai peržiūrimi tik kilus įtarimams dėl grėsmės saugumui (Standarto reikalavimai 8.4.3).

Išvada

VšĮ „Statistikos centras“ užtikrina ne visų IS administratorių kontrolę, todėl ne visais atvejais sudaromos sąlygos efektyviai prižiūrėti IS ir užkertama galimybė nepiktnaudžiauti administravimo teise.

Rekomendacija

Statistikos departamente aiškiau reglamentuoti IS administravimą

3.2.7. Kreipties į (priėjimo prie) IS kontrolė (LST ISO/IEC 1799:2002 9§)

Audito metu pastebėta, kad sistemos administratoriaus slaptažodžiai yra žinomi keliems darbuotojams (Standarto reikalavimai 9.3.1).

Kompiuteriams netaikomos slaptažodžiu apsaugotos ekrano užsklandos (Standarto reikalavimai 9.3.2).

Vartotojų veiksmai sistemoje registruojami, tačiau įrašų peržiūra yra neregamentuota (Standarto reikalavimai 9.7.2).

Statistikos departamente sunku nustatyti, kur fiziškai yra konkretus kompiuteris (Standarto reikalavimai 9.5.1).

Audito metu, atlikus tikrinimą, nustatyta, kad vienu atveju yra galimybė patekti į IS prijungus svetimą kompiuterį, taip sukeliant pavojų sistemoje saugomiems duomenims (Standarto reikalavimai 9.6.1).

Išvada

1. Statistikos departamente nepakankama IS loginės kreipties kontrolė, todėl atskirais atvejais egzistuoja tam tikra galimybė IS atlikti neautorizuotus veiksmus.

Rekomendacija

Statistikos departamente griežčiau reglamentuoti vartotojų veiksmų registravimą ir peržiūrėjimą ir užtikrinti sukurtos tvarkos laikymąsi.

3.2.8. IS plėtra ir rėmimas (LST ISO/IEC 1799:2002 10§)

Statistikos departamento IS neautomatizuotas programinės įrangos atnaujinimas. Statistikos departamento saugos tarnybos 2004 m. liepos mėn. atlikto testavimo metu nustatyta, kad yra daug senų sisteminės programinės įrangos atnaujinimo paketų (angl. ServicePack). Audito metu testavimas buvo pakartotas, kurio metu nustatyta, jog atnaujinimo paketai liko seni (Standarto reikalavimai 10.4.1).

Statistikos departamente neregamentuotos IS bandymo procedūros (Standarto reikalavimai 10.4.2). Statistikos departamente nesuformuluoti reikalavimai programiniam kodui, nėra aiškios pozicijos dėl nuosavybės ir autorinių teisių į jį. (Standarto reikalavimai 10.5.5). VšĮ „Statistikos centro“ programuotojai, turi tam tikras galimybes daryti neleistinus keitimus Statistikos departamento programinėje įrangoje. (Standarto reikalavimai 10.5.3).

Išvada

1. Neįdiegus sisteminės programinės įrangos automatinio atnaujinimo paketų egzistuoja rizikos, susijusios su IS pažeidžiamų vietų panaudojimu neleistiniems tikslams.

2. Nesukūrus IS keitimų valdymo procedūrų gali iškilti tolesnio IS tobulinimo ir veikimo problemos.

Rekomendacija

Statistikos departamente, vadovaujantis gera praktika, formalizuoti IS keitimų ir sisteminių atnaujinimų valdymo procedūrą.

3.2.9. Veiklos nepertraukiamumo valdymas (LST ISO/IEC 1799:2002 11§)

Veiklos nepertraukiamumo ir atstatymo planas Statistikos departamente iki audito pradžios neparengtas (Standarto reikalavimai 11.1.3). Šiuo metu Ekstremalių situacijų valdymo centras rengia Civilinės saugos parengties ekstremalioms situacijoms planą.

Išvada

Veiklos atstatymas nelaimingo atsitikimo atveju vyktų neplaningai ir priklausytų tik nuo individualių darbuotojų veiksmų.

Rekomendacija

Statistikos departamente įteisinti Civilinės saugos parengties ekstremalioms situacijoms planą.

4. KAI KURIE KITI PASTEBĖJIMAI IR TEIGIAMA PATIRTIS

1. Nors to nereglamentuoja Lietuvos Respublikos teisės aktai, Statistikos departamente parengta IT plėtros strategija, kuriai pritarta kolegijoje.

2. Audito metu 2004-10-06 Statistikos departamento direktoriaus įsakymu Nr.DĮ-179 buvo sudaryta darbo grupė, kuriai pavesta parengti surinktų statistinių duomenų kokybės vertinimo metodiką, pagrįstą ISO 9000:2000, ISO 9001:2000, ISO 9004:2000, ISO/TR 10013:2001 standartais ir kita pasaulyje pripažinta gera praktika¹⁵.

3. Sistemos valdymui naudojama speciali SYSTEMS MANAGEMENT SERVER 2.0 programinė įranga, kuri palengvina ir automatizuoja IS administravimą ir inventorizavimą.

4. Statistikos departamento iniciatyva 2002-11-11 Generalinio direktoriaus įsakymu Nr.195 įkurta darbo grupė dėl administracinių duomenų panaudojimo statistikos tikslams, o 2003-02-18 įsakymu Nr.36 - darbo grupė dėl statistinių tyrimų respondentams mažinimo. Šiais klausimais bendradarbiaujama su

¹⁵ EFQM (The European Foundation for Quality Management) Excellence Model, Eurostato metodinė medžiaga, Quality in the European statistical system - The way forward" by Eurostat 2002 Edition, ESS Quality declaration, LEG Recommendations, Handbook on Improving Quality by Process Variables, Quality Assessment of Administrative Data, How to make a quality report.

verslo atstovais, administracinių duomenų tvarkytojais siekiant mažinti respondentams statistinės atskaitomybės našta.

5. Statistikos departamentas vykdė Valstybės kontrolės atlikto Statistikos departamento veiklos kuriant, diegiant ir aptarnaujant informacines sistemas audito atlikto 2001 m. ataskaitos rekomendacijas (2001-09-13 ataskaita Nr.210-16)

Veiklos audito valdymo departamento direktorius

Kęstutis Širvaitis

Vyresnysis valstybinis auditorius (grupės vadovas)

Irmantas Aleliūnas

Susipažinau:

Statistikos departamento generalinis direktorius

Algirdas Gediminas Šemeta

VšĮ „Statistikos centras“ direktorius

Raimondas Rimša